

for at give en skildring af den allerførste journalistik, som den senere så kendte skribent præsterede.

Skønt Goldschmidt kun var 17 år, da han begyndte sin journalistik, viste han fra første færd en pågående journalistisk tæft, der kom hans sjællandske provinsaviser til gode i slutningen af 1830-erne – akkurat på det tidspunkt, da de første eksempler på en egentlig kritisk journalistik begynder at vise sig i spalterne.

Goldschmidt blev derved en pioner i dansk presse, allerede flere år før han udgav den både i samtid og eftertid så berømmede satiriske ugeavis »Corsaren«. De store år på »Corsaren« 1840-46 har helt fået lov at skygge for pionerår på en lokalavis for Næstved og omegn, »Næstved Ugeblad«, der fra begyndelsen af 1839 blev slået sammen med en avis i Kalundborg til »Sjællandsposten«. Morten Haslund råder med det foreliggende skrift udførligt bod på det forsømte gennem en minutøs gennemgang af Goldschmidts provins-journalistik.

Specielt dvæler han ved den opsøgende journalistik og kampagner mod lokale magthavere. Også husmændenes elendige vilkår dækker denne journalistik tæt, og konkrete overgreb mod dem bliver udførlig beskrevet. Forhold af landspolitisk interesse bliver ligeledes fremdraget, ikke mindst trykkefrihedsspørgsmålet.

Journalisten Morten Haslund placerer udmærket og udførligt den unge Goldschmidt i forhold til tidens politiske strømninger, men er overraskende nok langt mindre stringent eller langt mindre interesseret i placeringen af Goldschmidts aviser i en pressehistorisk og avistypologisk sammenhæng.

Det er ellers netop i sådanne sammenhænge, at Morten Haslunds egen fremstilling yder de mest originale bidrag til den foreliggende Goldschmidt-litteratur. Dette kunne godt være kommet mere prægnant til udtryk i denne

velskrevne studie i, hvorledes nye journalistiske genrer vandt indpas i dansk presse – og hvilke omkostninger der var forbundet dermed. Provinsredaktørens lod tæt på kilder og kunder har aldrig været let forenelig med kritisk journalistik.

Ud fra en rent stilistisk vurdering har »Corsaren« ubestrideligt større kvaliteter for eftertiden end de Goldschmidtske ungdomsaviser. Til gengæld er det tydeligt, at Goldschmidts ungdomsjournalistik afgiver langt klarere vidnesbyrd om hans tro på pressens mulighed for at gribe ind i og ændre det politiske liv. Morten Haslund viser fortjenstfuldt, at lokaljournalistikken i hvert fald lejlighedsvis vitterligt var i stand til at gribe ind i lokalpolitikken.

Så langt nåede Goldschmidt i det konkrete. Endnu længere nåede han i evnen til at udvikle underfundig meningstilkendegivelse.

Erik Lund

Kristian Hvidt: *Pynt på gesimsen. Facader på københavnsk etagebyggeri 1860-1920.* (G. E. C. Gad, 1983). 197 s., ill., 174,50 kr.

Med denne bog føjes endnu en nutidig behandling til en voksende produktion om historicismen i dansk arkitektur, egentlig en fortjeneste i sig selv. Forfatteren lægger, straks i forordet, vægt på, at han ikke er fagmand inden for området. Hans »lille bog«, som i øvrigt ikke er lille, men kun ser sådan ud, beskæftiger sig, som titlen viser med en speciel del af historicismens produktion, nemlig facaderne til de utallige ejendomme, som produceredes på det københavnske boligmarked i denne periode.

Forfatterens motivation er at få læseren til at se på historicismen med nye og mere forstående øjne. Dette uprætentjose forord stemmer slet ikke sammen

med teksten, som er en sum af stor arkitekturhistorisk og -teoretisk viden, en god iagttagelsesevne og et meget indgående kendskab til det materiale, han behandler.

Kristian Hvidts udgangspunkt er »pynten på gesimsen«. En fascination, som tilsyneladende er opstået som en kombination af lange traveture og fornuftige refleksioner. Hans referencer er imponerende, også for en fagmand, og han formår at skildre periodens kulturelle og politiske strømninger og sætte det i relation til stoffet.

En af de ting, der gør bogen interessant, er hans indblik i produktionsprocessen, i forholdene på Akademiet, i byggeindustriens vilkår, i tegnestuernes arbejdsmetoder og i salgsmekanismerne, udbud og efterspørgselsforholdene for historicismen. Altsammen noget, som er væsentligt at få belyst, og som sjældent ofres opmærksomhed i en arkitekturhistorisk sammenhæng.

Han går grundigt til værks. Belyser modernismens gennembrud og dens betydning for vores opfattelse af historicismen. Diskuterer stilbegrebet i den europæiske arkitekturhistorie. Belyser industrialismens rolle. Hele tiden med begreberne smag og mode in mente, noget helt centralt for forståelsen af historicismen.

Hans argumentation er udpræget common sense-baseret, men meget træffende. Hans forhold til tidens problemer er afslappet og uden de fordomme, som findes inden for fagområdets snævre rammer: »Meldahl og hans uvenner«, »den dyre og den billige historicisme« etc.

Først og fremmest har han brugt øjnene godt. Han tager læseren med på bytur og viser ham detaljer, som han aldrig før har bemærket. Viser de kønne ting, de grimme ting, smagløshederne, morsomhederne, inkonsekvenserne i det historicistiske dekorative apparat.

Hans konklusion er ikke entydig for eller imod historicismen. Snarere, at mange og forskellige dekorationer på vores huse er bedre og mere stimulerende end slet ingen. Det tror jeg egentlig, at han har ret i.

Wivan Munk-Jørgensen

Ivan Katić (udg.): *Fjernt fra Danmark I. Fra Mors til Sibirien. Breve fra dyrlæge Chr. Engelsen til faderen Andreas Engelsen 1870-1888.* (= Kilder til veterinærhistorisk forskning VII), (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek, København 1983). 88 s., 122,- kr.

Når man taler om dansk udvandring i slutningen af forrige århundrede, tænker man primært på de hundredtusinder af unge danske mænd og kvinder, der fandt sig et nyt hjem i Amerika. Som regel overses det, at en del af den danske udvandring gik østpå, til Rusland. Sammenlignet med strømmen af mennesker til Amerika var denne emigration af beskeden størrelse, idet den under ingen omstændigheder har omfattet mere end et par tusinde. Men som mennesker og som skæbner kan de være lige så interessante at beskæftige sig med. Systematisk er udvandringen til Rusland kun undersøgt i et i duplikat publiceret arbejde fra Slavisk Institut i København, *Svend Aage Christensen m.fl.: Den danske emigration til Rusland 1875-1914, 1970.* Derudover har E. Spang-Hanssen beskæftiget sig med en ganske vist numerisk set lille, men på den anden side yderst interessant del af denne udvandring, nemlig da han i 1952 publicerede materialer om fire danske filologers udvandring til Rusland i 1875, *E. Spang-Hanssen: Under Madvigs auspicer. Danske filologers udvandring til Rusland 1875, 1952.* På Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek sidder imid-